

„Jeskyně“ – Platónův mýtus

Mýty se šíří a uchovávají díky tomu, že *nějak* postihují a vyslovují něco důležitého, tzv. „pravdu“ (jak se to často říká). Starověcí (zejména řečtí) filosofové se většinou od mýtů více či méně ostře distancovali a mýty kritizovali; najdeme-li v jejich myšlení zbytky starých mýtů, je tomu tak spíše proti jejich úmyslům a nejlepšímu vědomí. Platón je v té věci asi největší výjimkou, protože si některé mýty sám aktivně a iniciativně vymýšlí, a někdy vysloveně geniálně, takže se nejen k jeho filosofii, ale také k jeho „mýtům“ vrací myslitelé ještě po dlouhých staletích. Proto má dobrý smysl tyto mýty také ještě dnes ostře kritizovat, tj. odhalovat, v čem jsou jejich velké, nikoli nahodilé, ale podstatné omyly. Je to zapotřebí také proto, že dnes snad více než v minulosti převládá onen „historismus“ a přímo „historicismus“, někdy spjatý s jakýmsi „nořením“ do Platónova myšlení, a to bez ohledu na to, k čemu nám to může být. Jedním z velkých omylů či chyb mýtu „jeskyně“ je to, že sugeruje ještě nám dnes myšlenku, jako by hlavní překážkou našeho poznávání byla jakási umělá, nám vnucená překážka, která nám nedovoluje přímo nahlédnout samu „skutečnost“, jak „sama o sobě jest“: jsme v poutech obráceni jen ke stínům, tedy k něčemu jen odvozenému, druhotnému, co je právě jen pouhým „stínem“ pravé skutečnosti, na kterou se však pro svou připoutanost nemůžeme „přímo“ čili „bezprostředně“ podívat jen tak, že prostě otevřeme oči – a ona je ve své plnosti „před námi“. Tak tomu ovšem není. Problém totiž není v tom, že našemu „vidění“, „nahlédnutí“ skutečnosti je do cesty postavena nějaká překážka, ale že samo dívání, hledění, nahlížení musí být nejprve vynalezeno, zkoušeno, prověřováno, a to v podmínkách, kdy ono „prosté“ srovnání se skutečností není k dispozici, protože není možné. – Ovšem když tuhle chybu Platónova mýtu o jeskyni nahlédneme, můžeme s porozuměním přitakat jeho postřehu, že přímé nahlédnutí skutečnosti pro nás není možné. Ovšem musíme to opravit: není možné nikoli proto, že nám byla nasazena pouta, nýbrž proto, že musíme nutně vycházet od sebe a k té „skutečnosti“ se teprve pozvolna dostávat. A pak se ovšem také brzo ukáže, že nemůžeme a ani nemusí začínat ab ovo, od začátku, ale že hodný kus práce už bylo vykonáno před námi a bez nás, totiž v dlouhých věcích postupné kultivace a někdy vysloveně sofistického vylepšování tzv. reaktibility, která je charakteristická pro celý svět, do něhož jsme byli postaveni.

(Písek, 110126-1.)